

ГОВЬ-АЛТАЙ 2018

Монгол улсын
хэмжээнд газар
нутгийн хэмжээгээрээ
II байранд ордог.

ГАЗАР НУТГИЙН ХЭМЖЭЭ:
141447 КВ.КМ

- Аймгийн ерөнхий мэдээлэл..... 2
- Засаг даргын мөрийн хөтөлбөр..... 15
- Хүн амын үндсэн үзүүлэлт..... 16
- Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн..... 20
- ААНБ-ын тооллогын үзүүлэлт..... 22
- Эрүүл мэндийн зарим үзүүлэлт..... 25
- Хөдөлмөр эрхлэлтийн зарим үзүүлэлт..... 30
- Боловсролын зарим үзүүлэлт..... 32
- Хөдөө аж ахуйн зарим үзүүлэлт..... 35
- Аймагтай холбоотой ВЭБ хуудас..... 66

Говь-Алтай аймаг 141447 км.кв нутаг дэвсгэртэй, баруун талаараа Ховд аймаг, зүүнээрээ Баянхонгор аймагтай, өмнөд хэсгээрээ БНХАУ-тай хиллэн оршдог. Нутаг дэвсгэрийн хэмжээгээр улсдаа Өмнөговь аймгийн дараа 2-р байрт ордог. Засаг захиргааны нэгжийн хувьд 18 сум, 87 багтай. Хүн амын дийлэнх хувийг халхчууд эзэлдэг. 2018 оны жилийн эцсийн байдлаар 58320 хүн амтай, 16711 өрхтэй байна.

Уур амьсгал

Байгаль цаг уурын хувьд эх газрын эрс тэс уур амьсгалтай, жилийн дундаж агаарын хэм нь 3.7 байх бөгөөд хамгийн хүйтэн нэгдүгээр сард дунджаар -20-30, зарим жилдээ хөрсөндөө -50 хэм хүрч хүйтэрнэ. Хамгийн дулаан сар долдугаар сар бөгөөд дунджаар +20-+24 хэм, зарим жил +40 хэм давж халдаг.

Ёс заншил, өв уламжлал

Говь-Алтай аймгийн онцлог соёлын биет бус өв

- Ерөөл магтаал
- Айзам, Шастир уртын дуу
- Малын үс, ноос боловсруулах, сур дээс, гэрийн оосор, бүч хийх
- Суль, цулхир, арвайн гурил боловсруулах
- Монгол шинжээний ёс
- Ардын бариа засал

Говь-Алтай аймгийн хэмжээнд соёлын биет бус өв уламжлагч 447 нэгдсэн бүртгэлд бүртгэлтэй.

Соёлын биет бус өвийг ур чадварын өндөр түвшинд өвлөсөн билэг авьяастан улсын жагсаалтад Говь-Алтай аймгаас 1 өвлөгч байдаг.

Алдар цуутай хүмүүс 284

- Монгол Улсын баатар 4
- Хөдөлмөрийн баатар 32
- Ардын уран зохиолч 1
- Ардын багш 2
- Ардын зураач 1
- Ардын эмч 3
- Монгол Улсын гавьяат цолтон 220
- Төрийн соёрхолт 21

БИЕИЙН ТАМИР, СПОРТ

Төрөл	2017	2018
Биеийн тамир, спортын байгууллага	1	1
Нийт ажиллагчид	20	19
Эмэгтэй	5	5
Биеийн тамир, спортоор хичээллэгчид	24946	14386
Спорт заал	28	28
Дасгалжуулагчид	6	6
Эмэгтэй	1	1
Олон улсын мастер	3	3
Спортын мастер	12	14
Цол зэрэгтэй шүүгчид	17	17
Эмэгтэй	2	2

Соёл, сүм хийд

- Мэргэжлийн урлагийн байгууллагын тоглолт 54
- Мэргэжлийн урлагийн байгууллагын үзэгчид 10 334
- Нийтийн номын сан 19
- Нийтийн номын сангийн суудал 364
- Номын сангийн байнгын уншигчид 6 991
- Сүм хийд 3
 - Будда 2
 - Христ 1

Нутгийн брэнд бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ

- Говь-Алтай аймаг нь Чацарганы дарс, тос, коньяк, ликёр, оргилуун дарс зэргийг 1967 оноос үйлдвэрлэж эхэлсэн. Мөн суль, цулхир, арвайн гурил, чипсэн ааруул, алтай нэрийн монгол сүүтэй цай зэргийг нутгийн брэнд бүтээгдэхүүн болгон үйлдвэрлэж байна.

- Монгол улсын хэмжээнд анхны “1000 харваачид”-ын наадмыг зохион байгуулсан.
- Хос зогдорт Төхөм Тунгалагийн хүрэн тэмээ болон Дэлгэрийн улаан ямааг 2015 онд үүлдрээр баталгаажуулсан.

ТЭЭВЭР

Төрөл	2017	2018
Техникийн хяналтын үзлэгт хамрагдсан авто машин бүгд	4784	4545
Суудлын авто машин	3109	2996
Ачааны автобус	1179	1144
Автобус	408	343
Тусгай зориулалтын	88	62
Ашигласан хугацаагаар		
3 жил хүртэл	34	26
4-9 жил	436	444
10-аас дээш жил	4314	4075

БАРИЛГА, ОРОН СУУЦ, НИЙТИЙН АЖ АХУЙ

Төрөл	2017	2018
Дотоодын барилгын байгууллагуудын гүйцэтгэсэн барилга угсралт, их засварын ажил (сая.төг)	9861.9	20137.9
Ус түгээх цэгийн тоо	28	24
Зөөврийн ус хэрэглэдэг өрх	4352	8588
Ус тээврийн машины тоо	9	9
Хог устгах цэг	21	21
Хог тээврийн машины тоо	27	25
Халуун усны цэгийн тоо	28	29
Багтаамж	104	105

БАЙГАЛЬ ОРЧИН

Төрөл	2017	2018
Ойн сан бүхий газар (мян.га)	1675.4	1675.4
Ойн модоор бүрхэгдсэн газар	1675.1	1675.1
Байгалийн заг	1664.6	1664.6
Шилмүүс болон навчит мод	10.5	10.5
Ой модыг огтолсон газар	5.7	0
Мод үржүүлгийн газар	0	0
Ой тэлэн ургах нөөц газар	0	0
Ойн сангийн бусад газар	0.3	0.3
Гадаргын ус нийт гол горхи	299	299
Булаг	1212	1212
Нуур, тойром	121	121

ГЭМТ ХЭРЭГ

Төрөл	2017	2018
Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг бүгд	200	203
Бүртгэгдсэн гэмт хэрэгт холбогдсон нийт сэжигтэн, яллагдагчдын тоо	189	144
Гэмт хэргийн улмаас хохирсон хүний тоо	219	209
Гэмтсэн хүний тоо	93	62
Шүүхээр шийдвэрлүүлсэн хөдөлмөрийн маргаан	53	51
Шүүхээр ял шийтгүүлсэн хүний тоо	95	119
Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	0	4
Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	5	2
Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	89	125
Мал хулгайлах гэмт хэрэг	6	13
Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	7	0
Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг	16	14
16, түүнээс дээш насны 10000 хүнд ногдох бүртгэгдсэн гэмт хэрэг	51	51
Нас барсан хүний тоо	9	9

МӨНГӨ, БАНК, ТӨРИЙН САНХҮҮ

Төрөл	2017	2018
МӨНГӨ, БАНК		(сая.төг)
Иргэдийн хадгаламжийн үлдэгдэл	66680.5	89813.5
Зээлийн өрийн үлдэгдэл	98162.9	123253.5
Чанаргүй зээлийн өрийн үлдэгдэл	1198.1	889.8
ТӨРИЙН САНХҮҮ		(сая.төг)
Орон нутгийн төсвийн нийт орлого	7592.1	8378.9
Төсвийн нийт зарлага	53826.1	60221.9
Улсын төсвөөс орон нутгийн төсөвт олгосон санхүүгийн дэмжлэг	9077.3	11267.0
Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалт	2651.3	2869.7

2016-2020 онд хөгжүүлэх аймгийн Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр

1. НИЙГМИЙН
БОДЛОГО

Эрүүл мэнд

Боловсрол

Соёл , урлаг

Гэр бүл, хүн ам

Нийгмийн
хамгаалал,
хөдөлмөр
эрхлэлт

Биеийн тамир,
спорт

2. ЭДИЙН
ЗАСГИЙН
ТОГТВОРТОЙ
ӨСӨЛТЭЙГ
ХАНГАХ
БОДЛОГО

Эдийн засаг,
төсөв, санхүү

Үйлдвэр
худалдаа
үйлчилгээ

Мэдээлэл,
харилцаа
холбооны
салбар

3. ДЭД
БҮТЦИЙН
БОДЛОГО

Газрын
харилцаа,
барилга хот,
байгуулалт

Зам, тээвэр

Эрчим хүч

Мэдээлэл,
харилцаа
холбоо

4. БАЙГАЛЬ
ОРЧИН, АЯЛАЛ
ЖУУЛЧЛАЛЫН
БОДЛОГО

Цөлжилтийг
сааруулах,
байгаль орчны
бохирдол,
доройтлыг
хязгаарлах

Биологийн олон
янз байдал,
экосистемийн ач
холбогдол бүхий
газрыг хамгаалах

Аялал жуулчлал
хөгжүүлэх

Хариуцлагатай
уул уурхайг
хөгжүүлэх

5. ЗАСАГЛАЛЫН
БОДЛОГО

Төрийн
үйлчилгээ

Авилга, хүнд
сурталгүй, зөв
засаглалыг
бэжжүүлэх

Гэмт хэрэг,
зөрчлөөс
урьдчилан
сэргийлэх

Батлан
хамгаалах үйл
ажиллагаа

Гадаад
харилцаа
хамтын
ажиллагаа

Оршин суугаа хүн амын тоо насны бүлгээр, 2018 он, сумдаар

Сумдын нэр	Нийт хүн ам	0-14	15-64	65+
Есөнбулаг	18931	5655	12577	699
Алтай	2056	658	1330	68
Баян-Уул	3026	875	2049	102
Бигэр	2243	683	1480	80
Бугат	2210	672	1455	83
Дарив	1860	570	1215	75
Дэлгэр	3146	878	2127	141
Жаргалан	1826	507	1244	75
Тайшир	1599	474	1038	87
Тонхил	2222	653	1466	103
Төгрөг	2034	631	1318	85
Халиун	2458	738	1634	86
Хөхморьт	2367	704	1559	104
Цогт	3585	1108	2343	134
Цээл	2207	685	1443	79
Чандмань	2247	696	1482	69
Шарга	1936	583	1266	87
Эрдэнэ	2327	771	1482	74
	58280	17541	38508	2231

Насны бүлгийн эзлэх хувь, хүйсийн харьцаа, 2018 он, сумдаар

Сумдын нэр	Нийт хүн амд хүүхдийн эзлэх хувь	Хөгшидийн эзлэх хувь	Хөдөлмөрийн насны хүн амын эзлэх хувь	Хүйсийн харьцаа	Эрэмбэ
Есөнбулаг	29.9	3.7	66.4	94.9	XVIII хамгийн бага
Алтай	32.0	3.3	64.7	100.6	
Баян-Уул	28.9	3.4	67.7	100.5	
Бигэр	30.5	3.6	66.0	98.0	
Бугат	30.4	3.8	65.8	102.2	
Дарив	30.6	4.0	65.3	98.1	
Дэлгэр	27.9	4.5	67.6	99.6	
Жаргалан	27.8	4.1	68.1	106.6	II
Тайшир	29.6	5.4	64.9	105.5	IV
Тонхил	29.4	4.6	66.0	98.4	
Төгрөг	31.0	4.2	64.8	106.1	III
Халиун	30.0	3.5	66.5	108.7	I хамгийн их
Хөхморьт	29.7	4.4	65.9	102.8	V
Цогт	30.9	3.7	65.4	98.9	
Цээл	31.0	3.6	65.4	101.6	
Чандмань	31.0	3.1	66.0	102.3	
Шарга	30.1	4.5	65.4	98.8	
Эрдэнэ	33.1	3.2	63.7	99.4	
Нийт	30.1	3.8	66.1	99.2	

Хүн ам, сумаар 1990 – 2018 он

Сумдын нэр	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2017	2018	
Есөнбулаг	19220	20068	15741	20101	16549	17802	18470	18958	I хамгийн их
Алтай	2000	2423	2658	2465	1980	2102	2063	2046	
Баян-Уул	3206	3696	3586	3067	2605	2984	3002	3030	IV
Бигэр	2731	3160	2694	2597	2216	2113	2211	2246	
Бугат	2399	2917	2819	2844	2137	2186	2168	2190	
Дарив	1684	2166	2101	1913	1618	1819	1844	1858	
Дэлгэр	4045	4233	3997	3385	2835	3023	3127	3160	III
Жаргалан	2302	2973	2693	2299	1817	1752	1802	1836	
Тайшир	2255	3042	1818	1625	1429	1470	1606	1598	XVIII хамгийн бага
Тонхил	2850	3348	2916	2564	2101	2142	2197	2224	
Төгрөг	2083	2474	2158	1817	1783	2014	2054	2041	
Халиун	2563	3507	3186	2871	2413	2367	2407	2457	V
Хөхморьт	2274	3059	2722	2585	2002	2332	2373	2371	
Цогт	4313	4810	4394	4398	3421	3513	3579	3585	II
Цээл	2343	2778	2675	2161	2345	2101	2164	2200	
Чандмань	2410	2856	2699	2235	2015	2176	2218	2248	
Шарга	2585	2895	2345	2417	1844	1971	1937	1947	
Эрдэнэ	2036	2516	2471	2243	2113	2151	2219	2325	
Нийт	63299	72921	63673	63587	53223	56018	57441	58320	

Өрх, сумаар 2005 – 2018 он

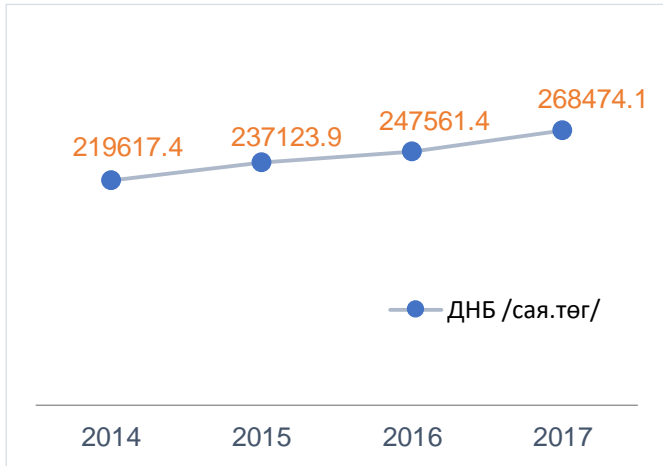
Сумдын нэр	2005	2010	2015	2016	2017	2018	Эрэмбэ
Есөнбулаг	4666	4425	5305	5340	5360	5460	I хамгийн их
Алтай	579	530	571	573	559	565	
Баян-Уул	776	683	799	796	806	809	IV
Бигэр	647	602	635	635	656	660	
Бугат	633	563	580	582	587	593	
Дарив	482	459	484	491	496	496	XVIII хамгийн бага
Дэлгэр	852	801	861	882	903	922	III
Жаргалан	552	520	504	500	518	530	
Тайшир	422	414	448	474	499	508	
Тонхил	663	609	626	640	651	646	
Төгрөг	495	505	534	548	566	568	
Халиун	746	685	687	700	706	725	V
Хөхморьт	615	554	659	678	686	684	
Цогт	1004	994	1016	1034	1058	1075	II
Цээл	600	524	589	587	610	613	
Чандмань	558	577	620	633	644	652	
Шарга	613	541	578	571	582	578	
Эрдэнэ	570	576	576	590	607	627	
Нийт	15473	14562	16072	16254	16494	16711	

2017 онд Монгол улсын дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 1%, баруун бүсийн 17.5% болох 268.5 тэрбум төгрөгийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсэн байна.

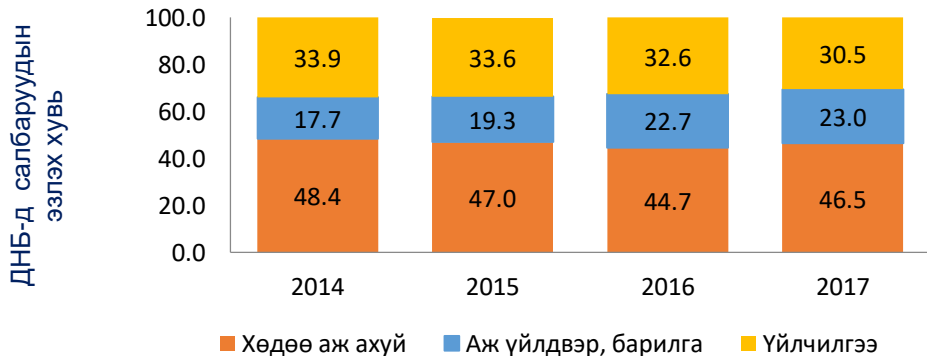
Нэг хүнд ногдох дотоодын нийт бүтээгдэхүүн

4.7 сая төгрөг байна. Нийт бүтээгдэхүүний дийлэнх буюу 124.8 тэрбумыг хөдөө аж ахуйн салбар эзэлж байна.

ДНБ-ийг салбараар авч үзвэл: ХАА, ан агнуур, ойн аж ахуйн салбар 46.5%, Аж үйлдвэр, барилгын салбар нь 23.0%, Үйлчилгээний салбар 30.5%-ийг тус тус эзэлж байна. Нэг хүнд ногдох ДНБ нь 2014 онд 3.9 сая, 2015 онд 4.2 сая, 2016 онд 4.4 сая, 2017 онд 4.7 сая төгрөгт хүрсэн байна.

Аж ахуйн нэгж, байгууллагын тоо 2015 оны тооллогын дүнгээр

Сумдын нэр	1998	2006	2011	2016	Эрэмбэ
Есөнбулаг	214	225	264	472	I хамгийн их
Алтай	18	19	18	22	
Баян-Уул	9	16	14	22	
Бигэр	12	21	21	30	IV
Бугат	31	18	16	27	
Дарив	12	13	20	22	
Дэлгэр	20	31	39	43	III
Жаргалан	13	15	17	25	
Тайшир	12	16	16	20	XVIII хамгийн бага
Тонхил	13	15	19	22	
Төгрөг	17	16	14	24	
Халиун	13	16	20	30	V
Хөхморьт	13	18	17	22	
Цогт	26	33	32	49	II
Цээл	19	16	15	21	
Чандмань	21	14	15	22	
Шарга	12	16	19	26	
Эрдэнэ	13	10	12	21	
Нийт	488	528	588	920	

АЖ АХУЙН НЭГЖ, БАЙГУУЛЛАГА – 2018 ОН

Аж ахуйн нэгж, байгууллагын тоо
1140

Аж ахуйн нэгж
870

Төрийн бус
байгууллага 93

Төсвийн
байгууллага
177

2018 онд аж ахуйн нэгж, байгууллагыг төрлөөр нь авч үзвэл: 76.3% нь аж ахуйн нэгж, 8.1% нь төрийн бус байгууллага, 15.6% нь төсвийн байгууллага байна.

АЖ АХУЙН НЭГЖ, БАЙГУУЛЛАГА –ын ажиллагчдын сарын дундаж цалин 2018 онд

773.7 мянган

төгрөг

753.9 МЯН.ТӨГ

790.6 МЯН.ТӨГ

Эрүүл мэндийн зарим үзүүлэлт, 1995 – 2018 он

Үзүүлэлт	1995	2000	2005	2010	2015	2017	2018
Их эмч	114	132	112	124	172	187	193
Эм зүйч	4	6	3	10	20	23	21
Ердийн өсөлт (хүн)	1200	1095	818	861	987	928	975
Нэг эмчид ногдох хүн	584	482	542	438	328	305	302
Нэг сувилагчид ногдох хүн	0	0	0	250	237	225	229
1000 амьд төрөлтөд ногдох нялхсын эндэгдлийн түвшин	52.6	37.6	25.2	22.3	13.1	16.4	16.3
Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин (1000 амьд төрөлт тутамд)	66	46.6	30.4	28.9	15.4	19.7	19.4
Үр хөндөлт	232	237	102	96	66	42	51
Халдварт өвчнөөр өвчлөгчид	1006	876	335	950	417	787	536

Төрөлт, нас баралтын тоо, жилийн эцсийн байдлаар, сумдаар

Сумдын нэр	Төрөлт		Нас баралт		Эрэмбэ
	2017	2018	2017	2018	
Есөнбулаг	1114	1193	112	114	I хамгийн их
Алтай	5	5	14	5	
Баян-Уул	14	7	14	21	II
Бигэр	8	4	13	11	
Бугат	2	4	15	7	
Гуулин		1	2	6	
Дарив	7	6	3	14	V
Дэлгэр	12	6	9	11	
Жаргалан	2		9	6	
Тайшир			4	6	
Тонхил	10	12	8	19	III
Төгрөг	5	8	11	9	
Халиун	2	3	2	14	V
Хөхморьт	1	3	21	16	IV
Цогт	9	7	12	16	IV
Цээл	4	8	4	11	
Чандмана	13	7	10	10	
Шарга		1	12	4	XV хамгийн бага
					XV хамгийн бага
Эрдэнэ	11	9	13	4	
Баянтоорой	2	2	4	7	
Дүн	1221	1286	292	311	

Нийгмийн зарим үзүүлэлт, 1995 – 2018 он

Үзүүлэлт	1995	2000	2005	2010	2015	2017	2018
Төрөлт	1673	1541	1150	1209	1295	1245	1286
Нас баралт	473	446	332	348	308	317	311
Дундаж наслалт	65.66	61.54	63.34	66.03	69.37	69.43	69.95
Бүтэн өнчин хүүхдийн тоо	-	-	166	136	57	51	54
Хагас өнчин хүүхдийн тоо	-	-	1397	1106	1030	969	995
Өрх толгойлсон эхийн тоо	-	-	2077	2114	2386	2539	2401
18 хүртэлх насны хүүхэдтэй өрх толгойлсон эх	1430	1274	1137	891	811	799	855
16, 18 хүртэлх насны 4, түүнээс дээш хүүхэдтэй өрх	-	-	1155	565	768	799	994

Нийгмийн зарим үзүүлэлт, 2017-2018 он

Үзүүлэлт	2017	2018
18 хүртэлх насны 4, түүнээс дээш хүүхэдтэй өрх	799	994
18 хүртэлх насны хүүхэдтэй өрх толгойлсон эх	993	855
1000 хүнд ногдох төрөлт	21.6	22.2
1000 хүнд ногдох нас баралт	5.5	5.4
Хүн амын дундаж наслалт	69.43	69.95
Эмнэлэгт хэвтэж эмчлүүлсэн өвчтөн	14 400	14342
10 000 хүн ам ногдох хорт хавдраар шинээр өвчлөгчид	22.4	20.2
Нас барагчид	15.7	15.6

2017

2539

2018

2401

Өрх толгойлсон эхийн тоо

51

54

Бүтэн өнчин хүүхдийн тоо

969

995

Хагас өнчин хүүхдийн тоо

1273

1261

Өрх үүсгэн ганц биеэр амьдардаг өндөр настан

Хөдөлмөр эрхлэлтийн үзүүлэлт 2013 – 2018 он

Үзүүлэлт	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Хөдөлмөрийн насны хүн ам	35864	36672	35695	35471	37650	36907
Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам	26798	26657	27460	26403	28339	28626
Ажиллагчид	23903	23940	25057	23736	25903	26896
Ажилгүй иргэд	2895	2717	2403	2667	2436	1729
Эмэгтэй	1465	944	1035	1150	1220	812
Бүртгэлтэй ажилгүй иргэд	1214	912	644	674	629	919
Эмэгтэй	669	509	336	375	338	462
Ажиллах хүчний оролцооны түвшин	74.7	72.7	76.9	74.4	75.3	73.3
Ажил эрхлэлтийн түвшин	66.6	65.3	70.2	66.9	68.8	68.9
Ажилгүйдлийн түвшин	10.8	10.2	8.8	10.1	8.6	6.0

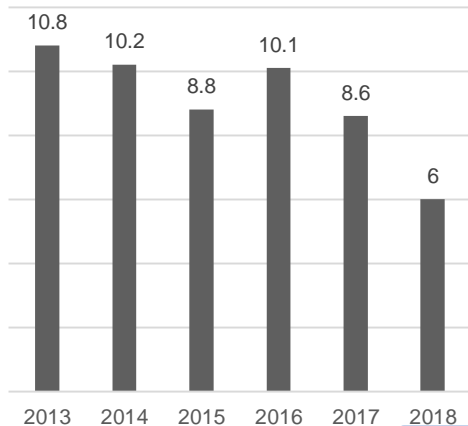

Нийт хүн амд хөдөлмөрийн насны хүн амын эзлэх хувь, 2018 оноор

- Хүүхэд (0-14)
- Хөдөлмөрийн насны хүн ам (15-59)
- Тэтгэвэрийн насны хүн ам (60+)

Ажилгүйдлийн ТҮВШИН

Боловсролын үзүүлэлт

Үзүүлэлт	2010/2011	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
ЕБСургуулийн тоо	28	28	28	28	28
ЕБС-д өдрийн ангид суралцагчдын тоо (1000 хүн)	12.3	11.3	11.3	11.4	11.4
ЕБС-ийн хамран сургалтын бохир жин (1-9 р анги)	97.8	96.0	96.3	96.8	
ЕБС-ийн суралцагч-багшийн харьцаа	18.7	16.4	16.2	16.2	15.9
СӨБ-ийн байгууллагын тоо	28	28	29	29	29
СӨБ-д хамрагдсан хүүхдийн тоо (1000 хүүхэд)	2.8	4.4	4.4	4.6	4.5
СӨБ-д ажиллаж байгаа нэг багшид ногдох хүүхэд	23.5	35.5	34.1	35.1	33.7

Сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагын үндсэн багш 134

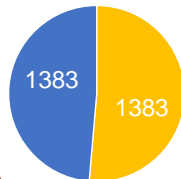
ЕБС-ийн 1 дүгээр ангид элсэгчид 1272

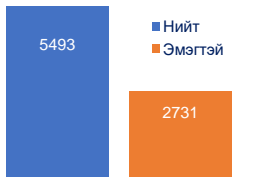
Сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагад хамрагдсан хүүхэд 4.5 мянган хүүхэд

ЕБС-д суралцаж байгаа малчин өрхийн хүүхэд 5493, үүнээс эмэгтэй 2731

- ЕБС-д суралцагчдаас дотуур байранд суух хүсэлт гаргасан
- Амьдарч буй хүүхэд

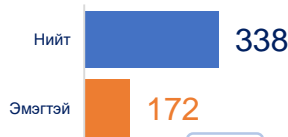

ЕБС-д суралцаж байгаа малчин өрхийн хүүхэд

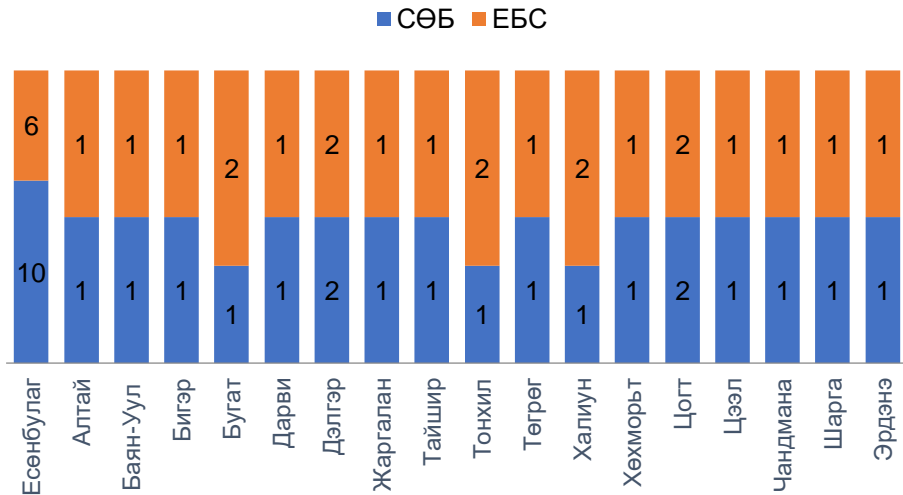
ЕБС-ийн үндсэн багш

Техникийн болон мэргэжлийн боловсролын сургалтын байгууллагад суралцагчид

ЕБС, СӨБ-ийн байгууллагын тоо, сумдаар, 2018/2019 хичээлийн жилд

Малын тоо

Төрөл	2010	2011	2012	2013
Бодоор *	264382	315654	375678	439592
Толгойн тоо	1315492	1613335	1911049	2223191
Тэмээ	24344	25241	28167	30392
Адуу	38750	46559	55028	65262
Үхэр	18350	22064	29521	39436
Хонь	396245	461662	578078	679050
Ямаа	837803	1057809	1220255	1409051

*Бодод шилжүүлэхдээ адуу, үхрийг 1 бод, тэмээг 1.5 бод, 6 хонь 8 ямааг тус бүр 1 бод гэж тооцов.

Малын тоо

Төрөл	2014	2015	2016	2017	2018
Бодоор *	510908	579772	691972	765622	731608
Толгойн тоо	2578123	2922571	3497492	3801651	3513365
Тэмээ	32760	34742	38540	41955	43670
Адуу	76749	88369	106843	123689	129999
Үхэр	49351	58822	71058	85400	85225
Хонь	798248	909312	1107114	1194602	1057674
Ямаа	1621015	1831326	2173937	2356005	2196797

2018 оны жилийн эцсийн мал тооллогын дүнгээр Говь-Алтай аймгийн 18 сумын 87 багт 3.5 сая толгой мал тоолуулж 2017 оныхоос 288.3 мянган толгой малаар буюу 8.2 хувиар буурсан байна. Мал сүрэг хоёр төрөл дээрээ өссөн үзүүлэлттэй байна.

Өрх, малчдын тоо, насны бүтэц, тэдний соёл, ахуйн байдал

Төрөл	2008	2009	2010	2011	2012
Малтай өрх	10606	10200	9505	9246	9264
Малчин өрх	8241	8033	7185	6994	6644
Малчдын тоо	17207	16359	14776	13889	13311
16-34 насны	7973	7486	6372	5684	5191
35-аас тэтгэвэрт гарах хүртэл насны	7007	6828	6659	6587	6792
Тэтгэврийн насны	2227	2045	1745	1618	1328
Нийт малчдаас эмэгтэй	8184	7840	6725	6391	6459
Насны бүрэлдэхүүн хувь					
16-34 насны	46.3	45.8	43.1	40.9	39.0
35-аас тэтгэвэрт гарах хүртэл насны	40.7	41.7	45.1	47.4	51.0
Тэтгэврийн насны	12.9	12.5	11.8	11.6	10.0
Нийт малчдаас эмэгтэй хувь	47.6	47.9	45.5	46.0	48.5
Нэг малчин өрхөд ногдох малын тоо /толгойгоор/	236	212	160	203	247

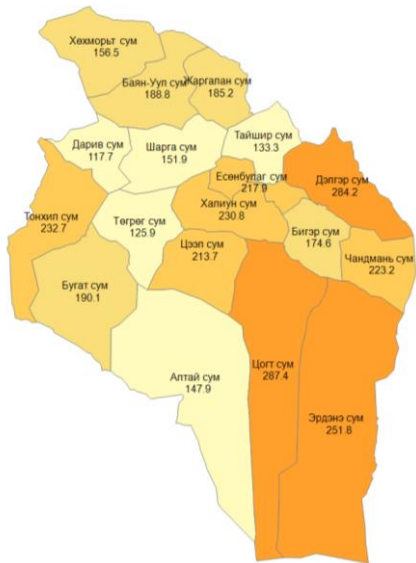

Өрх, малчдын тоо, насны бүтэц, тэдний соёл, ахуйн байдал

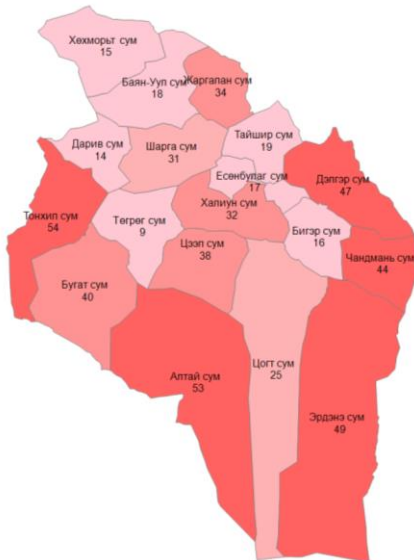
Төрөл	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Малтай өрх	9396	9428	9602	9932	10180	10315
Малчин өрх	6537	6436	6658	6903	7183	7106
Малчдын тоо	13118	12949	13294	13691	12919	13691
15-34 насны	4896	4586	4726	4634	4283	4634
35-аас тэтгэвэрт гарах хүртэл насны	6917	7189	7333	7741	7009	7741
Тэтгэврийн насны	1305	1174	1235	1316	1627	1316
Нийт малчдаас эмэгтэй	6301	6216	6267	6451	5757	6451
Насны бүрэлдэхүүн хувь						
16-34 насны	37.3	35.4	35.5	33.8	33.2	33.8
35-аас тэтгэвэрт гарах хүртэл насны	52.7	55.5	55.2	56.5	54.3	56.5
Тэтгэврийн насны	10.0	9.1	9.3	9.6	12.6	9.6
Нийт малчдаас эмэгтэй хувь	48.0	48.0	47.1	47.1	44.6	47.1
Нэг малчин өрхөд ногдох малын тоо /толгойгоор/	292	346	382	442	466	430

Малын тоо /сумдаар/

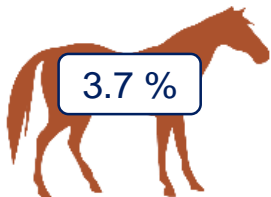

Мянгат малчдын тоо /сумдаар/

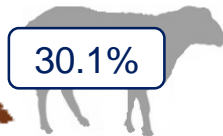
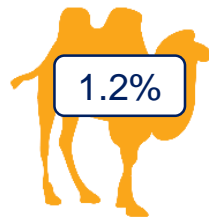
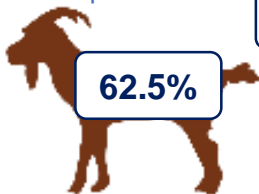

Мал сүргийн бүтэц, 2018 онд

Бог малын дотор хонин сүрэг 32.5%, ямаан сүрэг 67.5%-ийг тус тус эзэлж байгаа нь уламжлалт харьцаа сүүлийн жилүүдэд ихээхэн алдагдаж байгааг илэрхийлж байна.

2018 оны жилийн эцсийн мал тооллогын дүнгээр Говь-Алтай аймгийн хэмжээнд 3513365 толгой мал тоологдсон байна.

129999

43670

1057674

2196797

85225

Хамгийн олон малтай сумд

Цогт 287364

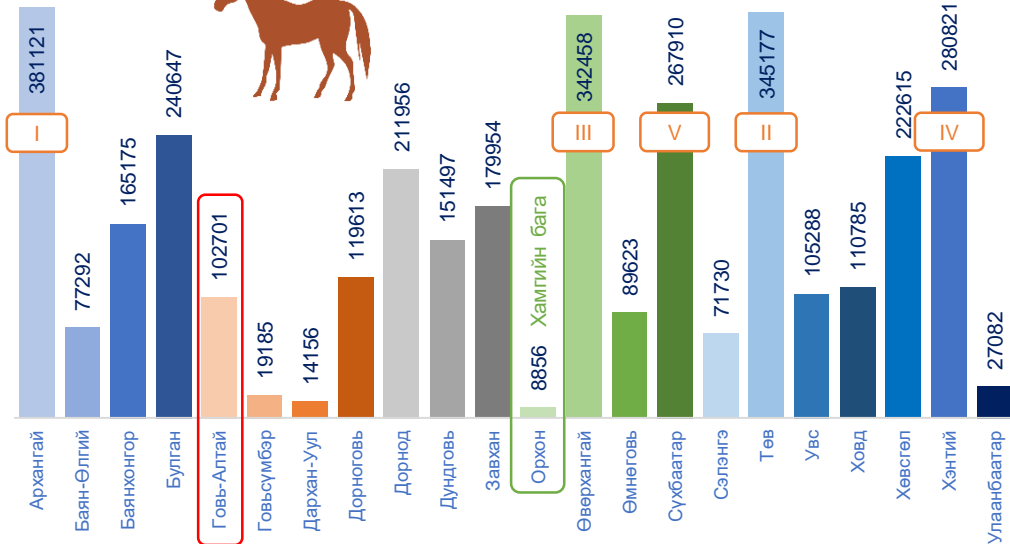
Дэлгэр 284175

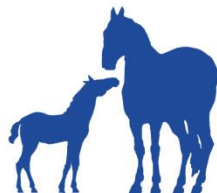
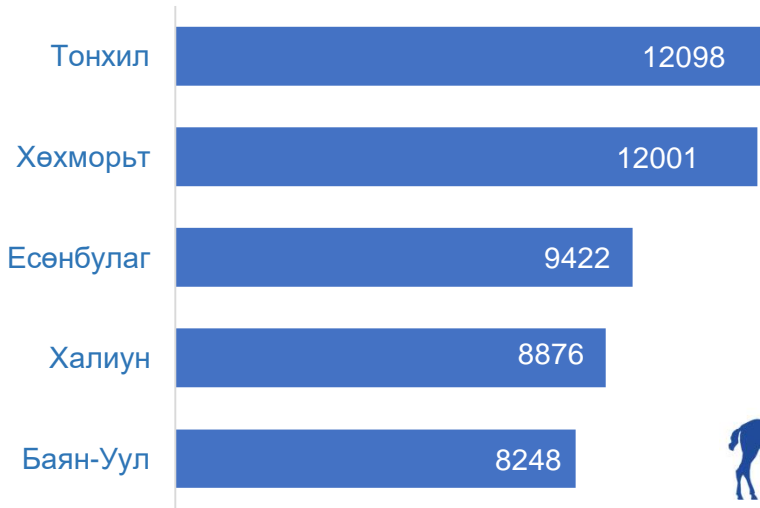
Эрдэнэ 251796

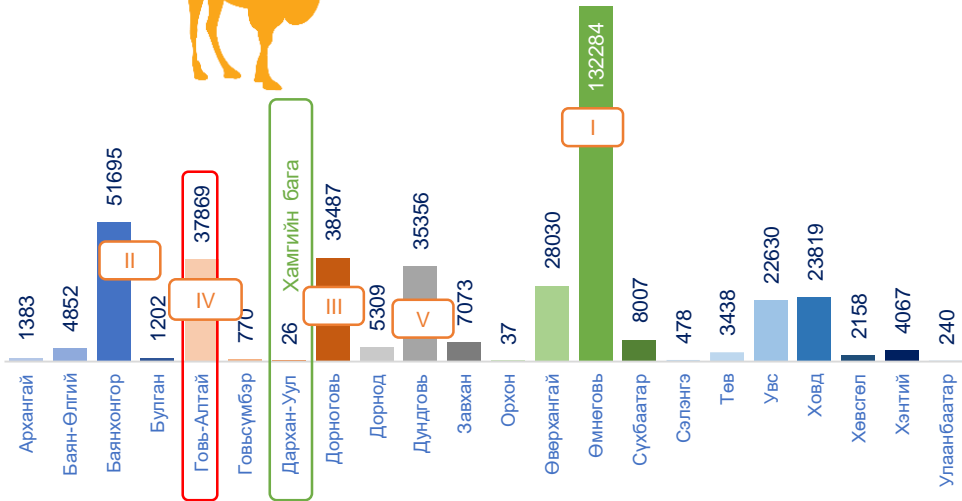
Тонхил 232660

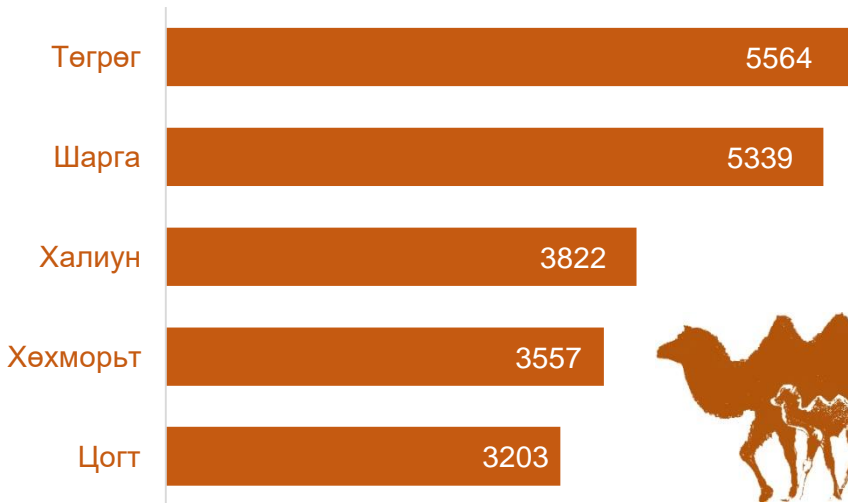
Халиун 230804

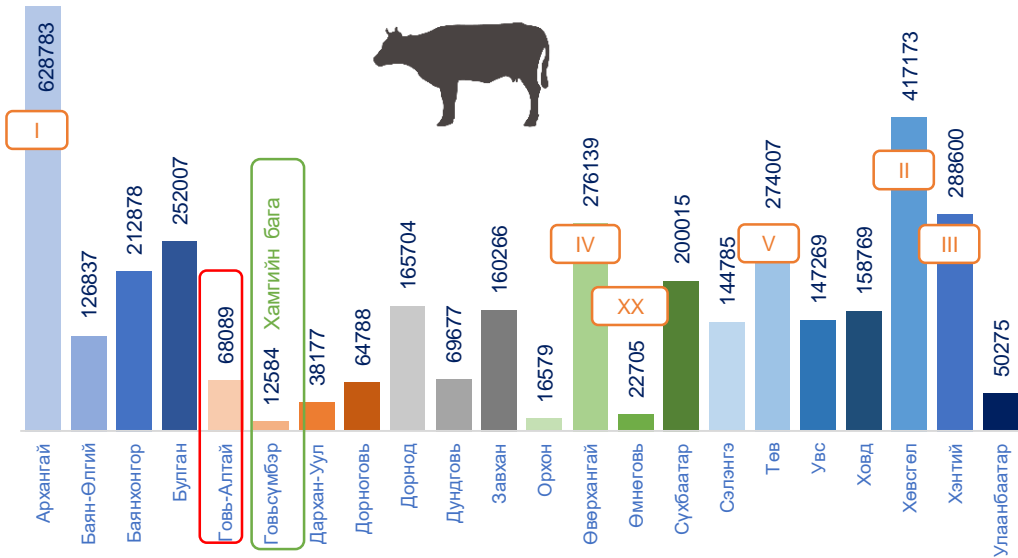

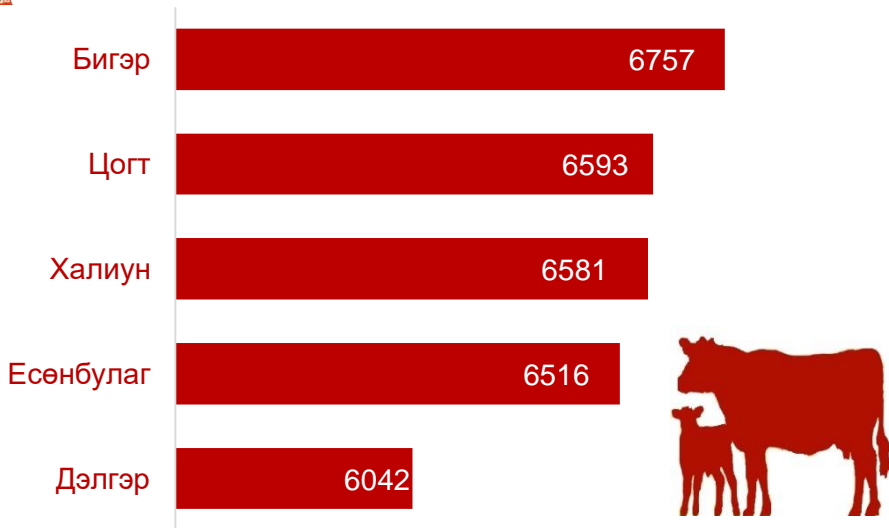

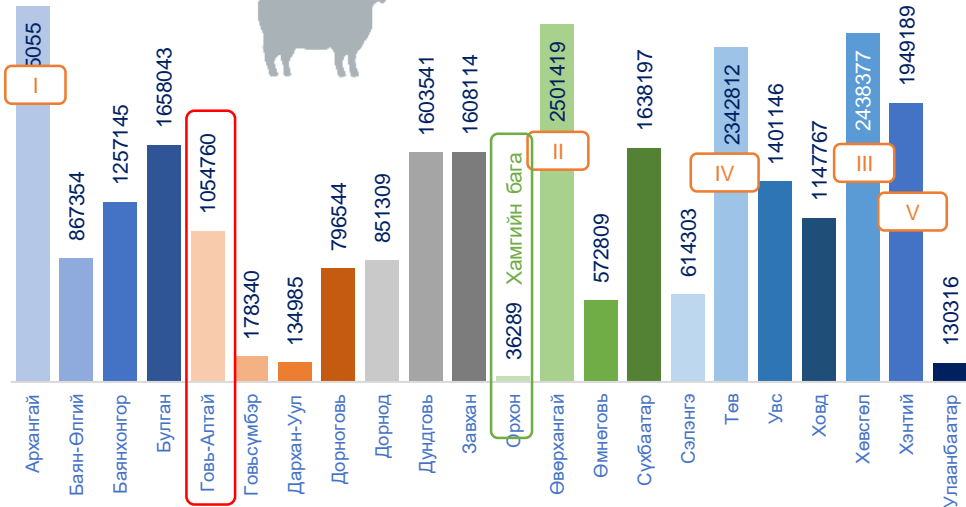

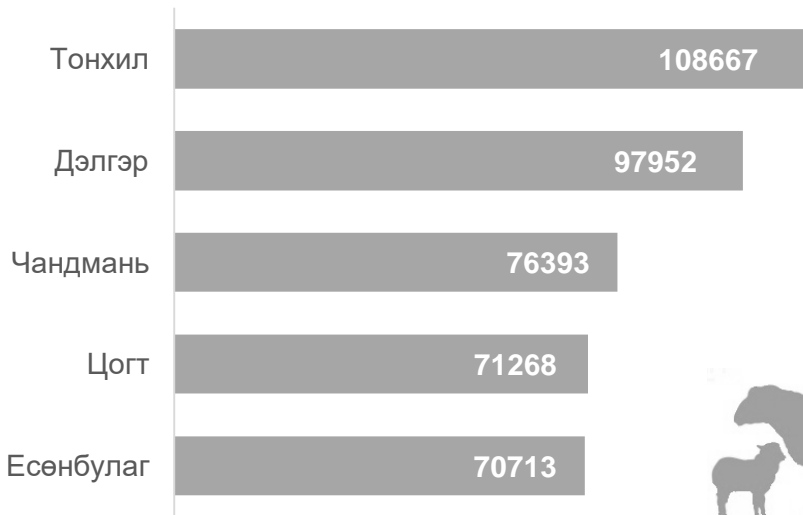

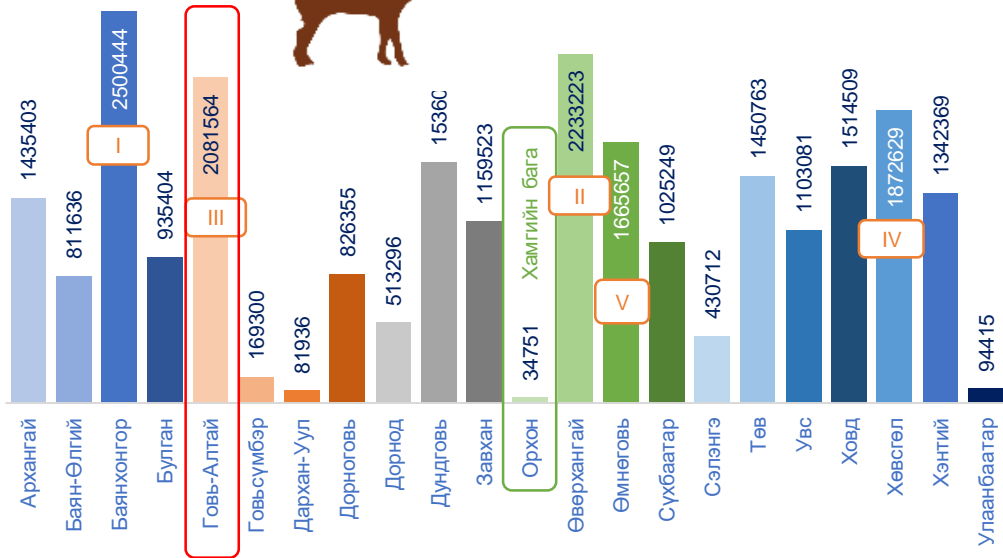

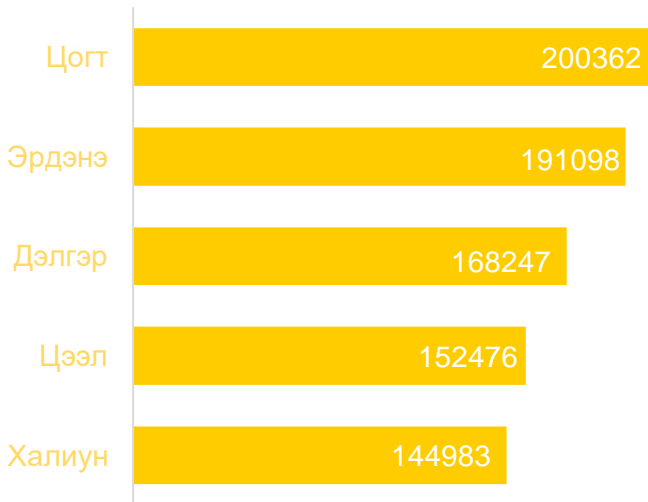

ХЭРЭГЛЭЭНИЙ БАРААНЫ ҮНЭ

Төрөл	2017	2018
ГОЛ НЭРИЙН ЗАРИМ БАРААНЫ ЖИЛИЙН ДУНДАЖ ҮНЭ		
Хонины мах	5 299 (кг)	5 572 (кг)
Гурил	1 297 (кг)	1 300 (кг)
Цагаан будаа	2 310 (кг)	2 362 (кг)
Шингэн сүү	2 568 (литр)	3 032 (литр)
Элсэн чихэр	2 299 (кг)	2 500 (кг)
Цахилгаан	116 (1квтц)	116 (1квтц)
Халаалт	616 (м2)	616 (м2)
Бензин АИ-80	1 573 (литр)	1 800 (литр)
ХАА-Н ЗАРИМ БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ДУНДАЖ ҮНЭ		
	(мян.төг)	
Ямааны цагаан ноолуур	63000	85 960
Ямааны бор ноолуур	63000	85 960
Хонины ноостой нэхий	3 000	3 000
Ямааны ноолууртай арьс	33 500	33 500

ТАРИАЛСАН ТАЛБАЙ, ХУРААСАН УРГАЦ

Төрөл	2017	2018
ТАРИАЛСАН ТАЛБАЙ	Нийт 921.2 - (га)	Нийт 813.12- (га)
Хүнсний ногоо	117.8	83.62
Төмс	120.4	173.4
Тэжээлийн ургамал	683	556.1
ХУРААСАН УРГАЦ	Нийт 2779.5- (тонн)	Нийт 3607.1- (тонн)
Хүнсний ногоо	371.1	695.2
Төмс	831.4	1218.9
Тэжээлийн ургамал	1577	1693.0

НЭГ ХҮНД НООГДОХ АЖ ҮЙЛВЭРИЙН ЗАРИМ НЭР ТӨРЛИЙН
БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ ҮЙЛДВЭРЛЭЛ

Амтат ус,
ундаа, жүүс
84.1 л

Архи, дарс
1.2 л

Талх, нарийн
боов
1.4

Нүүрс
0.5 тн

Говь-Алтай аймгийн

9 гайхамшиг

Говь-Алтай аймгийн иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын Тэргүүлэгчдийн 2013 оны 04 сарын 09-ны өдрийн 26 дугаар тогтоолоор “**ГОВЬ-АЛТАЙ АЙМГИЙН ЕСӨН ГАЙХАМШИГ**”-ийг тодруулан баталжээ. Үүнд:

1. Ээж хайрхан уулын байгалийн дурсгалт газар
2. Төрийн тахилгат сутай уул
3. Монгол элсний байгалийн цогцолбор газар
4. Хасагт хайрхан уул, Хүнхэр зуслан
5. Бурхан буудай уул
6. Гэгээн нуурын цогцолбор, Нарованчин гэгээний хийдийн туурь
7. ГИДЦГ-ын “А” хэсэг, мазаалай
8. Бигэрийн таван элс
9. Хүрэл морь

ЭЭЖ ХАЙРХАН УУЛЫН БАЙГАЛИЙН ДУРСГАЛТ ГАЗАР

“Ээж Хайрхан уул” нь Цогт сумын нутагт байдаг. Алтайн өвөр говийн хязгаар дахь үзэсгэлэнт уул нуруудын дотор өөрийн өвөрмөц дүр төрхөөрөө “Ээж Хайрхан уул” тод ялгардаг билээ. Байгалийн дурсгал болохоос гадна түүхийн дурсгал болсон Ээж Хайрхан уулыг 1992 онд УБХ-ын 11-р тогтоолоор тусгай хамгаалалтанд авч улмаар Монгол Улсын Их Хурлын 1995 оны 26 дугаар тогтоолоор байгалийн дурсгалт газар болгон улсын тусгай хамгаалалттай газрын сүлжээнд хамрагдсан. Ээж хайрхан ууланд гадаад дотоодын аялагчдыг татах байгалийн өвөрмөц тогтоц ховор сонин үзмэрүүд олон бий. Тухайлбал: Чулуулгийн судал даган тогтсон 9 тогоон хонхортой, 9 тогооны эхэндээ бяцхан баян бүрдтэй бөгөөд энэ баян бүрдийг нутгийн хөгшид даяанч ламын зуслан гэлцэн ам дамжин домог болгон яригдаж байдаг билээ. Эдгээрээс гадна Ембүү хад, мэлхий хад, эхийн хэвлий хад, тагтаа хад, хүүхэн хэл, театрын суудал, түшмэдийн суудал, боов хад зэрэг сонин тогтоц бүхий хаднууд бий.

ТӨРИЙН ТАХИЛГАТ СУТАЙ ХАЙРХАН УУЛ

Говь-Алтай аймгийн хамгийн өндөр цэг далайн түвшнээс дээш 4090 метр өргөгдсөн 60 орчим км сунаж тогтсон. Сутай хайрхан уул тус аймгийн Тонхил, Дарви, Ховд аймгийн Цэцэг, Дарви сумдын дунд оршино. Монгол-Алтайн нурууны 11 орчим ам дөрвөлжин км талбай эзэлсэн 13 мөнх цаст оргилын нэг юм. Энэ уул сарлагийн маш сайхан нутаг. Сүү саалиар арвин сарлаг үхэр ихтэй энэ хайрханы нэрийг Сүүтэй уул гэж нэрлэдэг байсан гэдэг. Монгол улсын Ерөнхийлөгчийн зарлигаар Их овоог төрийн тахилгатай болгож 2008 онд анхны тахилгыг хийсэн байна. Сутай хайрхан нь Говь-Алтай нутгийн үзэсгэлэн төгс байгальтай хамгийн өндөр хайрхан юм.

МОНГОЛ ЭЛСНИЙ БАЙГАЛИЙН ЦОГЦОЛБОР ГАЗАР

Монгол элсний орчмын нийт 349200 га газар нутгийг УИХ-ын 2010 оны 01 дүгээр сарын 14-ний өдрийн 06 дугаар тогтоолоор байгалийн цогцолборт газрын ангилалаар авсан. Монгол элс нь Завхан голын хөндий дагуу баруун, баруун хойноос зүүн, зүүн ургаш чиглэн 300 шахам км үргэлжлэн тогтсон элсэн хуримтлал юм. Элсэн хуримтлалд бөөрөг, хонхорт бөөрөг, манханжсан хонхорт бөөрөг манхан хэлхээ, цац суварган оргил бүхий өндөр манхан, бүрхэвч зэрэг элсэн хуримтлалд ялгарах хотгор гүдгэрийн бүхийл хэлбэрүүд байдаг бөгөөд Монгол элсний хойд захаар Завхан гол эмжин урсахын хамт Эрээн, Ажиг, Сангийн далай, Гүн зэрэг олон нуур тогтсон байдаг нь байгалийн үзэсгэлэнт байдал эко системийн өвөрмөц хослолыг бий болгожээ.

ХҮНХЭР АМРАЛТ

Дархан цаазат “Хасагт хайрхан” уулын ар хажууд тусгай хамгаалалттай бүс нутагт далайн түвшнээс дээш 2200-2600 метр өндөр өргөгдсөн. Амралтын бүсэд орших Хүнхэр голын рашааныг нутгийн ард олон 200-д жилийн тэртээгээс ходоод, элэг, цөс дотрын эрхтнийг анагаан сувилахад ууж хэрэглэж ирсэн түүхэн уламжлалтай. Рашаан нь хлорид-гидрокарбонат-кальци-магни-натрийн найрлагатай, нүүрсхүчлийн хийтэй хүйтэн рашаан юм.

БУРХАН БУУДАЙ УУЛ

Говь-Алтай аймгийн Бигэр, Цогт, Халиун сумдын нутагт орших Бурхан буудай уулын өвөрмөц үзэсгэлэнт тогтоц, эртнээс шүтэж ирсэн уламжлалыг хадгалан үлдээх, ашиглалт, хамгаалалтыг зүй зохистойгоор явуулах зорилгоор УИХ-ын 1996 оны 43 дугаар тогтоолоор улсын тусгай хамгаалалтанд авсан байна. Нийт талбайн хэмжээ 52110га. Бурхан буудай уул нь Монгол Алтайн бөөн цулдам уулт өндөрлөгийн мужийн уулын нуга, уулын хээрийн дэд мужид багтдаг бөгөөд ноён оргил нь 3765м өндөр мөнх цастай уул юм.

ТАЙШИРЫН УСАН ЦАХИЛГААН СТАНЦ, ГЭГЭЭН НУУР

130м өндөр хадан хавцлыг газрын гүнд 20 м голын эргээс дээш 50 м өндөр, 75 м өргөнтэй, 190 м урт далан барьж байгуулсанаар 50 км/кв талбайтай, 930 сая шоо метр эзлэхүүн бүхий усан сантай нуур үүсгэсэн, хүмүүс болон техник хэрэгслийг далан дээр хүргэх 350 метр урттай тунел бүхий хүний гараар бүтсэн гайхамшигт бүтээл мөн.

Говийн их дархан газрын А хэсэг, Мазаалай

Говийн Их дархан цаазат газрын “А” хэсэг нь Төв Азийн хэт гандуу, эрс, тэс уур амьсгалтай, цөлийн бүсэд хамаарах ба энд ил задгай ус ховор, ургамалан бүрхэвч сийрэг, ядмаг, хүн, мал нутаглахад тохиромжгүй зэлүүд нутаг бөгөөд Эдрэнгийн нуруунаас баруун өмнө зүг улсын хил хүртэлх 1085 нутгийг хамарна. Монголын говьд эртний амьтад үүсч, өсч үржиж, мөхсөн гэдэг бөгөөд тэр үед мазаалайн төрөл амьдарч байсан гэж үздэг. Мазаалай бусад баавгайн төрлөөс хавьгүй эрт буюу 500-700 жилийн өмнө үүссэн байна. Мазаалай нь баавгайн төрөл дотроо хамгийн дасан зохицох чадвар сайтайг ордог гэжээ. Тодруулбал өвлийн хүйтэнд дунджаар -34 хэмээс зуны оргил үед 46 хэм хүртэл халуунд амьдардаг. Манай говьд 20 гаруй толгой мазаалай үлджээ.

ТАВАН ЭЛС

Говь-Алтай аймгийн төвөөс 134км, Бигэр сумын төвөөс 17 км-т орших эртний хотын туурь дээр тогтсон элсэн манханыг “Таван элс” гэдэг. Элсэн манхан дотроос элсний нүүлтээр байн байн гарч ирэх их хотын туурь нь түүхчидийн анхаарлыг их татдаг. Эндээс алтан савны амсар, хос алтан ээмэг, оюу, номин, хүрэл эдлэлийн хэсэг зэрэг ховор олдворууд олдсон байдаг. Энэ хот нь битүү бургас, модон дотор байж байгаад дайны хөлд үрэгдэн сөнөжээ гэж нутгийн өтгөс үе дамжин хуучилсаар иржээ. Дээр үед ганц элсэн толгой байсан гэж хуучилдаг. Нэгэнт бут мод нь шатаж хувхайран элсний нүүдэл ирж тогтсон гэж үздэг.

ХҮРЭЛ МОРЬ

Хүрэл морины дүрсийг урт сайхан биетэй, гоёмсог согоо чихтэй, нүдийг нь дугариг хэлбэртэй, нэвт цоорхой, дэлийг нь нарийсган өвдөг борвины үеийг залгаатай байдлаар урласнаас гадна сүүлийг мушгин гоёсон, эржгэр хээтэй хавтгай суурин дээр ихэд бодит байдлаар бүтэн хүрлээр урласнаараа онцлог юм. Ур хийцийн хувьд ордосоос олдсон морины дүрс, мөн Өмнөд Сибирийн Минусын хонхороос олдсон янгирын дүрстэй төстэй төмөр зэвсгийн эхэн үе, МЭӨ 3-7 р зуунд хамаарагдана. Уг хүрэл морийг Жаргалан сумын нутгаас олсон бөгөөд 1965 онд цуглуулгаар сан хөмрөгт авсан.

Статистикийн мэдээллийн нэгдсэн сан

www.1212.mn

WWW.1212.MN СТАТИСТИКИЙН МЭДЭЭЛЛИЙН НЭГДСЭН САН

Статистик
Мэдээ, мэдээлэл
Номын сан
Мэдлэгээ шалгах
ТОГЛОМ
Валютын ханш

СТАТИСТИКИЙН мэдээллээ аваарай **аппликейшнаас**

Data lab төлөвлөгөө судалгааны
мэдээллийн сан

Social network

 www.facebook.com/StatisticMongolia/
 www.twitter.com/statistic_mn

Лавлах утас

 1900-1212

Цахим шуудан

 information@nso.mn

Говь-Алтай аймагтай холбоотой ВЭБ хуудсууд

- <http://govi-altai.gov.mn>
- <http://emg.go.gov.mn>
- <http://mofa.go.gov.mn>
- <http://govi-altai.nature.gov.mn>

Говь-Алтай аймгийн статистик www.govi-altai.gov.mn

Нээлттэй хаалганы өдөрлөг оролцлоо

Нийтэлсэн: 2018 он 10 сар 26, 03 цаг 52 минут

Нээлттэй хаалганы өдөрлөг

Нийтэлсэн: 2018 он 10 сар 26, 03 цаг 34 минут

Төрийн байгууллагуудын "Нээлттэй хаалганы өдөрлөг" 2018 оны 10 дугаар сарын 30-ны өдөр буюу өнөөдөр аймгийн спорт цогцолборт зохион байгуулагдаж байна. Тус арга хэмжээнд манай хэлтэс аймгийн нийгэм, эдийн засгийн мэдээллийг багтаасан нугалбар, өөрийн дэвтрийг хэвлэн хэрэглэгчдэд тэрхвэж байна. Мөн статистикийн жогдсон мэдээллийн сан www.1212.mn сайт-ын хэрэглээ, ашиглалтын талаар сурталчлан иргэн, хувь хүний сонирхолтой статистик мэдээллийг хэвлэж өгөх, хүн ам өрхийн мэдээллийн сан болон мал тооллын мэдээллийн сөнгийн тулгалтыг хийх зэргээр үйлчилгээ үзүүлэн ажиллаж байна.

[Дэлгэрэнгүй»](#)

7 хоногийн үүний мэдээ, Алтай хотод /2018 оны 10-р сарын 31-ны байдлаар/

Нэр төрөл	Үнэ /төг/
Гурил, I зэрэг, кг	1300
Хонины мах, кг	4500
Үхрийн мах, кг	7500
Ямааны ястай мах, кг	4000
Элсэн чихэр, кг	2500